

Дорогі друзі

ВЯЧЕСЛАВ ЛИПИНСЬКИЙ

Editor note: *Vyačeslav Lypynskyj's open letter "Dorohi druzi" (Dear friends) of 8 November 1919 was actually addressed to his fellow agrarian democrats and conservatives. It is a political and ideological commentary on his resignation on 26 July 1919 as the Ukrainian National Republic's Ambassador to Austria (see the letters of resignation published in this issue, and can be regarded as an independent publicistic treatise. The letter is published here for the first time from a copy of a handwritten second draft preserved at the W.K. Lypynsky East European Research Institute in Philadelphia (small rolls, no. 3, 1-6, pp. 1-7). It is unclear whether the letter circulated among the intended addressees, or whether it remained in draft form and served in the preparation of Lypynskyj's treatise "Het'manstvo čy Respublika?" (Hetmanate or republic?).*

Моя димісія, прийнята Урядом Директорії, дає мені змогу вернутись до громадської та наукової праці. Починаю сю прощю на ново з того, що хочу сформулювати свої погляди на сучасні наші справи і в той спосіб відповісти Вам на Ваші питання: Якою — на мою думку — після послідніх подій на Україні, повинна бути наша дальша політична лінія. Крім того, від Вас одержавши в червні 1918 р. мандат на зайняття відповідального поста в нашій державній службі, перед Вами-ж хочу дати звіт зі своєї діяльності на цьому посту і чому я з того поста уступив.

Розуміється, в нормальних відносинах і одно, і друге я міг-би зробити на прилюдних зборах, скажім на однім із зіздів наших. Але-ж обставини, в яких перебуває тепер Батьківщина наша, такого зізду скликати нам уже не дозволяють. Переслідувані ворогами України і партійною нетерпимістю тих земляків наших, котрих доля під цей час висунула на чоло українського державного життя, ми не маємо змоги зібратись. Тому для здійснення своєї мети я примушений *вибрата форму друкованого отвертого листа*, котрий — думаю — дійде до рук Ваших швидче, чим ми матимемо змогу зйтись, і котрий хай буде доказом, що ми не загубили між собою духового звязку, що лиха хуртовина морально та ідейно не розєднала і не знищила нас.

Оголосити свої погляди друком я вважав потрібним ще й для того, щоб принаймні між грамотною нашою громадою покласти кінець тим сплетням, які про нас і кругом нас ширять деякі політичні противники наші. Та й неграмотність і темнота нашого народу не вічні. І коли-б наші ідеї осталися навіть чужими для величезної більшості сучасного українського покоління, то може

візьмуть з них дешо для продовжування національного творчого життя ті покоління, котрі прийдуть. Ні одна бо лепта внесена честно в скарбницю національної мисли — в найширшім соціальнім, політичнім і культурнім того слова значенню — не пропадає марно. Наш національний світогляд — тоб-то наше таке, а не інше розуміння подій і, в залежності од того розуміння, такий, а не інший спосіб реагування на них — се національний світогляд частини української нації. Яко такий, він тісно і нерозривно звязаний з духовим, творчим життям цілої нації. І тому зубожувати це життя, не даючи прилюдного — прибраного в форму друкованого слова, а через те всім доступного — вислову нашій активній участі в ньому, ми не тільки не маємо потреби, але — вірюючи глибоко в те, що нація наша жила, живе і жити буде — не маємо права.

Про один тільки закид, котрий може бути тут зроблений, варто згадати. "Замість теорії і слів, — скаже нам дехто, — та щей, мовляв, немодних, які тільки лишню гризню розведуть, краще в такі горячі часи діло робити". Але-ж, поминаючи те, що ми від того "діла" і не відрікаємось, думається мені, що всяка спроба найти правдиву відповідь на найважніші національні питання, тоб-то всяке скріплена власної національної свідомості, єсть разом з тим скріпленям загальної свідомості нації, і від такого теж "діла" — та ще й у нас, де ся свідомість не дуже ще міцна — шкоди принаймні не буває. Се раз, а вдруге — теорія поскільки вона вірна (поодинокі спроби найти таку вкінці нам допоможуть) буває все одним з найбільше могутніх знаряддів практики і всяке практичне політичне діло, коли воно має бути дійсно ділом, а не авантюрою, вдатися може тоді, коли не тільки іrrаціонально-стихійна і матеріальна, але й теоретично-усвідомлююча, ідейна обстанова в достаточній мірі, в даному суспільстві для нього підготовлена. Без попередньої — матеріальним процесам в життю нації відповідаючої і розвиток цих процесів усвідомлюючої, але іменно духової, іменно інтелектуальної, — напруженої праці, ніяких великих, позитивних, будуючих діл в історії націй не буває. І в ХХ-ім століттю, котре розпочалося і мабуть ще довго буде продовжуватись під знаком направлених до ясно означеної цілі, тоб-то глибоко продуманих, всестроннє теоретично уgruntованих і організаційно добре підготовлених масових соціальних рухів, — всяка позбавлена тих прикмет, хоча-б при тім найбільше патріотична і щира, найбільше горяча та енергійна активність — мусить в кінці кінців опинитись в трагічній залежності від чужої, більше свідомої, глибше продуманої волі (хотіння). За прикладами, на жаль, далеко не ходити і вони аж занадто ясно

показали, що кому як кому, а нам на задні, мовляв, колеса оглядатись треба.

Інша річ, що попри стихійну активність у нас забагато сектантських "словопреній" і не менше сектантської гризні і вза-їмної нетерпимості. З цього боку атмосфера нашого життя стала дійсно неможливою. І власне тому, щоб не побільшувати навіть мимохітъ сказаним від наболілої душі різким словом тієї взаїмної ненависті, якої стільки накопичила у нас вся наша історія, а особливо її послідні події, — я й не збираюсь писати полемічно-публіцистичної брошури, або якогось акту обвинувачення проти інакодумаючих моїх земляків, а пишу оцей лист до Вас, Мої Друзі. І в цій розмові нашій не будемо шукати винних, бо в тім що сталося всі мабуть винні; не будем також переконувати тих, кого переконати не можна, а поговоримо про те, як муситься наш день сьогоднішній розуміти, і який ми, а не хтось інший, мусимо з нього вихід найти...

Дехто з Вас — моїх однодумців Хліборобів-Демократів — звертався до мене з пропозіцією скласти новий проект партійної програми тому, що дотеперішня програма, прийнята нами в Жовтні 1917 р., по двох таких бурхливих роках, значно устаріла. Але-ж мені здається, що час тепер для всяких партійних програм якраз не підходящий. Цей затяжний політичний крізіс, який Україні доводиться переживати, не має в собі ніяких даних для програмової класифікації політичного життя. Політичні партії тоді тільки дають в своїх писаних програмах більше або менше точні відповіді на біжучі політичні питання, коли вони боряться за владу в обставинах так званої парламентарної боротьби. Ні власти одної на цілій нашій території, ні тим менше умов для парламентарної боротьби за цю владу у нас тепер немає. І щоб ввести організовану політичну ідею в те велике змагання стихійних сил, яке відбувається на нашій землі, потрібні не деталізовані програми, а точно і ясно означені — і на підставах більше сталих, чим партійно-політична фразеологія, оперті — головні цілі.

Коли говорити про ідейно-політичний бік цих змагань, то — думается мені — нас жде довга і уперта боротьба не партійних програм, а головних зasadничих напрямів: *за Українську Державу, чи проти Української Держави, і як за Українську Державу — то за яку, на яких фундаментах збудовану Державу.* По лініях отих головних напрямів я собі уявляю будучу ідейну групіровку наших політичних сил і уявляю її собі не в формі партій, а в формі політичних союзів чи блоків, об'єднуючих в собі близькі по своїм матеріальним інтересам, по потребам своєї матеріальної продукції, а через те стали і міцні, наші національні класи і групи. Обектом боротьби цих політичних сил буде ще довгий час не

тільки сама влада, а головним чином підстава тривості і сили влади: душа наша і земля наша. І побідить в сій великій боротьбі за душу і землю українського народу в кінці кінців той, хто краще оцю душу — національну індідуальність нашу — і прикмети Землі Української знає; хто з бажаннями нашої нації і потребами нашої землі свою державно-творчу працю міцно звяже, і хто в праці тій найбільшу силу любові до свого народу, до своєї Батьківщини — найбільшу силу завзяття в переведеню своєї політичної ідеї — з себе викреше. *Історично, економічно та соціально вірна національно-державна політична лінія — непохитна воля до переведення в життя цієї лінії — глибокий, некрикливи патріотизм і добре намічена організація — се єдиний певний залог тієї остаточної побіди...*

При наміченю тих політичних ліній, для нас — що вже здавна, в часах ще петербургської супремації, мислили життя української нації не інакше, як тільки в формах власної Української Держави — попри розуміється потребу кождочасного, на рівні з життям йдучого уgruntовування нашої державної ідеології, все ще існує оце найважніше питання: якою саме повинна бути наша Держава. А що на території України може існувати тільки одна суверенна Українська Держава ("автономних Україн" може бути розуміється багато: польська, російська, чеська, румунська і т.д.), то від згідної з дійсними потребами і бажаннями нації (тоб-то відповідаючої сучасному степені її розвитку) розвязки цього питання залежить взагалі само існування Держави.

В перших часах революції ми — віддаючи "дань духови часу" — на превеликий жаль прийняли були, як пригадуєте собі, після довгих дискусій над предложеним мною рукописним проектом програми нашої партії, на підставі компромісу — "ресурсніканську форму правління з Президентом на чолі", і тому в такій формі зредагований був остаточно відповідний пункт в цім проекті, надрукованім пізніше, з поробленими в ньому, після наших тодішніх резолюцій, змінами. Кажу — на превеликий жаль — тому, що життя, яке вже стільки раз карало Українців за їхню звичку "удавати що іх нема", і тут дуже скоро і дуже гостро виказало нашу помилку. Помимо нас — одиноких тоді в дійсності переконаних та свідомих гетьманців — повстала Гетьманщина стихійна, котра удержанася власне через свою стихійність не змогла. Тепер ми стоїмо знов перед тим самим кардинальним питанням, від розвязання котрого допіру залежить все інше. Тому ставлю заголовок: "Гетьманство чи Республіка", і відповіді на це питання — зсумувавши все те, що мені на сю тему не раз вже доводилось писати і говорити — хочу основну частину моого листа присвятити.